

Dr. Detre Csaba
HUN SZAVAK, SZÖVEGEK
magyar fonetikus átírásban, örmény (I) ill. görög (K) szövegek alapján
– Részlet egy kiadásra váró könyvből –

Talán a magyar őstörténetkutatás legjelentősebb dokumentumaiba tekinthet bele az Olvasó az alábbiakban három részben ismertető hun-magyar nyelvi anyag által.

A magyar nyelv- és történettudomány idegen érdekek és elvárások szerinti másfél évszázados vesszőfutása után kerülhet most a magyar olvasó és a tudósvilág elé azoknak a kéziratoknak a kincse, amelyek létéről másfél évszázaddal ezelőtt is tudtak némelyek, de folyamatosan, tudatosan – akadémikusan – agyonhallgattak!

Az alábbi hun nyelvi anyag először a www.kitalaltkozepkor.hu/hun_szavak.html c. honlapon jelent meg Detre Csaba „passzív kiszivárogtatásának” köszönhetően, majd internetes fórumokon is feltűnt (pl. Gondola), aztán a Turán c. folyóirat 2004. március - áprilisi számában jelent meg nyomtatásban; újabb kiadása volt a Bérczi Szaniszló és Detre Csaba által közösen megjelentetett A hunok művészete című képes kifestőkönyvben, újabban pedig a Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Társaság kiadásában látott napvilágot 2005-ben – a Kőrösi Csoma Sándor és Kelet népei című tanulmánykötetben.

A hun-magyar nyelvi anyagból feltáruló világnak már első rátekintésre is olyan szembeötlő és messzire vezető tanulságai vannak, mint pl. a "sumér őshaza" jelentésre utalóak:

- Mezopotámia: Isurrukh
- mezopotámiai: isurrukhi
- dédapa, ősapa: ise
- állam: urrukh
- Nyugati Birodalom: Nisurrukh
- Római birodalom: Rimurrukh

Arról nem is beszélve, hogy a szójegyzékből minden nyelvészeti hókuszpókusz nélkül szembetűnik az 1000 évvel az eddig ismert nyelvemlékeink előtti magyar nyelv a maga teljes díszeiben!

Mindeközben pedig a Magyar Akadémia úgy hallgat, mintha némelyek a saját halálos ítéletüket kellene hogy megírják, ha erről véleményt formálnának – ami valószínűleg szakmai értelemben közel jár a valósághoz...

– Horváth Alpár –

Iszfaháni kódex (szószedetben jelölése: I), Kr.u. 500 körül.

Az alábbi anyag a kódex eredeti kigyűjtött egyes szavait, nyelvtani alakzatait mutatja be, nem tartalmazza a hosszabb szövegeket. Valószínűsíthető, hogy az eredeti nyelvtani válogatás nem öleli fel a szövegekben rejlő ezirányú lehetőségeit. A teljes hun fonetikus jelrendszer és örmény átírására sincs itt technikai mód.

Krétai kódex (szószedetben jelölése: K), Kr.u. 700 körül.

Elsősorban görög feljegyzések a valószínűleg a Kárpát-medencében és környékén élő „szküthák“-ról. A szöveg idéz néhány szkütha szót, lásd:(K) jelölést, amelyek megegyezést vagy nagy hasonlóságot mutatnak az iszfaháni kódex vonatkozó szavaival. Az egyetlen bilinguis szöveg lásd a szó és nyelvtani alakgyűjtemény

végén: „Kezdetben vala az ige...”

Fonetika:

A hun betűk száma megegyezik a klasszikus örmény betűk számával, eltekintve az örményben nem létező Ü betűvel. Ezt az örmény átírásban UJ-nak vagy a görög Y alkalmazásával jelölik. A hun szövegek minden valószínűség szerint a fonetikus betűkön túl szótagjeleket is használ ligatúra-szerű összetételben. A magyar fonetika szerinti átírást az örmény betűjelek alapján végeztük el, tudvalévő az örmény betűrendszer a legfonémhűbb az írás története során. Az nem dönthető el bizonyosan, hogy a hun betűk tökéletes megegyezése az örménnyel eredeti megegyezés-e vagy csupán egy „interpretatio armenica”.

Betűk a magyar átírás szerint:

a, á, b, c, cz, cs, csh, d, dz, dzs, e, é, f, g, gh, gy, h, ch, i, j, k, kh, l, ll, m, n, o, ö, p, ph, r, rr, s, sz, ssz, t, tz, th, u, ü, v, w, z, zs.

Megjegyzés: Mintahogyan az örményben sincs TY és NY mássalhangzó, úgy a hunban sincs jelölve.

hun: chun(I), többesz.: chunkh + hunok területe

ember (férfi): chun, chunkh(I,K)

(K: szküthai)

nő: inü, többes sz.: inekh(I)

úrnő, uralkodónő: aszuni(I)

Főnevek többesszáma:

A hun főnevek nagy többsége magánhangzóval végződik. A főnevek többesszáma a végző magánhangzótól függetlenül: végmagánhangzó nélküli tő+ EKH, pl. kevi, kevekh. A mássalhangzóra végződő szavaknál: tő+KH. pl. chun, chunkh. A fentiekől eltérő rendhagyó főneveket mindig külön jelöljük.

Főnevek tárgyesete:

Magánhangzóval végződő szavaknál: -T végződés, pl. kevit, mássalhangzóval végződő szavaknál: -ET végződés, pl. kevekhet.

Főnevek birtokos esete:

Magánhangzóval végződő szavaknál: -JE végződés, pl. keviye, többeszám: kevekhé. Mássalhangzóval végződő szavaknál: -É végződés, pl. szömé

Főnevek részes esete:

-egyesszám:-NEKI szóvégi képző, pl. kevineki=kőnek, többeszám: szótő+-EKHNEKI szóvégi képző, pl. kevehneki=köveknek

Főnevek elvonatkoztató esete:

Magánhangzóval végződő szavaknál:tő+ -ETÜL szóvégződés, pl. kevetül, mássalhangzóval végződő szavaknál: -ETÜL szóvégződés, pl. kevekhetül, szömetül.

Birtok helyzetű főnevek ragozása:

neilim: nyilam neiliam: nyilaim

neilit: nyilad neiliat: nyilaid

neilej: nyíla neiliaj: nyilai

neilinkh: nyilunk neiliankh: nyilaink

neilitekh: nyilatok neiliathakh: nyilaitok

neilekh: nyiluk meiliaikh: nyilaik

A tárgy-, részes-, stb. esetek továbbképzése a fentiek szerint, kivéve a jelentősszámú rendhagyó formákat: pl. kezim, kezeit, kezej, kezinkh, kezithekh, keziekh (alanyeset), de tárgyesetben: kezimet, kezeitet, kezET, kezinkhet, kezitheket, keziekhet.

R végződésű egyszótagú főnevek ragozása. Pl. sor(sor), ser(sör), bor(bor), tur(árok), zur(csermely), stb. a.e.:sor, t.e.:sort, r.e.:sornek, b.e.:sorej, e.e.: sortül.

birtokként:sorim, sorit, sorej, sorinkh, sorthek, sorikh, t.sz.: soriam, soriat, soriaj, soriankh, soriathok, soriakh.

Testrészek:

fej: phe(I), fé(K)

agy, agyvelő, csontvelő: ajge(I)

kéz: kezi(I)

kézfej: su(I)

szem: szöm(I), szüm(K)

arc: girze(I)

orr, hegycsúcs: ore(I)

száj: szá(h)(I)

nyelv: til(I), nyelv mint beszéd: lezu(I)

szív: szerti(I) szeretet: szertild(I), szerelem: szirünild(I), szerelmes: szirüni(I), szeretetre méltó:szirünesi(I),

szíves: szirünesi(I)

szívtelen: szirünesen(I)

íny: hije(I)

ér(vérér): iri

vér: veri(I)

pénisz („fasz“): pusz(I)

láb (alsó lábszár): bana(I)

talp: talba(I)

Családi viszonyok:

apa: atha(I,K)

apai: athaji(n)(I)

anya: maja(I,K)

fia v.kinek: vi(I,K)

lánya v.kinek:ani(I)

nagyapa: udatha, uda(I)

dédapa, ősap: ise(I)

nagyanya: ike(I)

öcs: ecse(I)

vő: vede(I)

férj: peri(I)

feleség: eme, meme(I)
anyaméh: ema(I)
nemzés, nemzet: ont(I), nemzeni: ontin(I)
család: önta(I), nemzettség: öntad, nemzetségfő: öntatha(I), nemzetség ősanja: öntamaia(I), törzs: öntadikh,
törzsi: öntadisi(I), törzsfőnök: athama(I)
rokon: akrun(I) rokoni: akruni(I)
barát: baresi(I), baráti(lag): baresild(I)
szeretni, kedvelni: baresin(I)
szerelem: szertild(I), szirünild(I), szeretni(szerelemmel): szertin(I)
szerető(szerelemmel): szertigh(I)
ikrek: jerku(I)
név: ine(j)u(I)

Színek:

fehér: pé(j)r(I)
fekete: phektej(I), pekté(K)
kék: golka(I)
piros, vörös: verisi(I)
sárga: sarakh(I)
zöld: zezild(I)
szürke, ezüstszínű: szorild(I)
lila: ún, üjn(I)

Földrajzi fogalmak:

víz: vezi(I,K)
folyó: volgjagh(I)
patak: zu(I)
csermely, kis patak: zur(I)
tó: tava(I,K)
part: ugu(I)
föld(terület): maha(I)
iszap, agyag: csepe(I), iszapos, agyagos(terület): csepild(I)
pusztaság, legelő: sziri(I,K)
síkság: sziris(I), szirild(I)
hegy: jagh(I)
hegyalja: soprun(I)
hegység: jaghek, jaghild(I)
lejtő: lüthü(I)
völgy: vüldi(I)
árok, kis völgy, folyómeder: tur(I)
erdős hegyvidék: kert(I)
Duna: Delivolgjagh(I)
Volga: Madüvolgjagh(I)
Don: Kücsüvolgjagh(I)

Dnyepr: Bastevolgjagh(I)
Krim: Khimru(I,K)
Örményország: Hajkh(I), örmény:hai(I)
Római birodalom: Rimurrukh(I), római: rimi(I)
Kaukázus: Tesjaghild(I)
Kárpátok: Karrabata(I,K)
Mezopotámia: Isurrukh(I), mezopotámiai: isurrukhi(I)
Egyiptom: Kemt(I), egyiptomi: kemti(I)
Perzsia: Parszikh(I), perzsa: parszi(I)
India: Hind(I) indiai: hindi(I)
Japán(?), Korea(?), esetleg mindkettő: Szelevu(I)
ég(bolt): ige(I), égi: igesi(I)
Észak: havald, északi: havaldi(I)
Dél: dele, déli: deli(I,K)
Kelet: toka, keleti: tokai(I,K), Toku: keleti tartományok(I)
Nyugat: nise(I), nyugati: nisi(I) Nyugati Birodalom: Nisurrukh(I)

Állatok:

nagy emlős állat általában: bá(I), szent állat: suchü bá(I)
ló: lú(I,K), többesz.: luvekh
kutya: kutha(I,K)
oroszlán: singa(I)
tigris: sira(I)
hal: kala(I,K)
madár általában: márti(I)
sas: sas(I)
ölyv: hülíe(I)
bika: büka(I)
ökör: bajla(I)
tehén: inke(I)
elefánt: játi(I)
medve: hevi(I)
farkas: jugra(I)
róka: vüla(I)
teve: tüve(I)
juh: hovi, többesz.: hovekh(I)
egér: csucsá(I)
patkány: racsa(I)
majom: majmun(I)
disznó:tonzu(I), tonszu(K)
szarv: szo(a?)ru(I)
sáska: sasaka(I)
béka: beka(I)
csalogány: bulbül(I)

kígyó (nagy): kila(I), kígyó(kicsiny): vomba(I)
gyík: klik(I)
sárkány: vom(I)

Növények:

erdő: vanta(I), erdős: vantasi(I), erdei: vanti, vantai(I)
tölgy: büldzse(I)
alma: alma(I)
árpa: árpa(I)
fa: fo(a?)va(I)
falevél: zize, zezi(I)
tő(növény töve): tüvi(I)
fű: fövi(I)
dió: dzs(cs?)ijágh(I)
virág: virágh(I)
rügy, hajtás: csüma(I)

Élettelen természet:

kő: kevi(I)
szikla: karra(I,K)
arany: zarani(I,K)
réz: vase(I)
bronz: tesvase, szurrvase(I)
vas: tom(I,K)
tűz: teszth(I)
láng: tes(I)
jég: jéj(I)
hó: hava(I)
szél: szele(I)
vihar: hua(I), zivatar: dünad(I)
zivatar: zud, zivud(I)
villám: düna(I)
szivárvány: egelü(I)
só: sava(I), sós(savas?, savanyú?): savesi(I)
ír, gyógyír, orvosság: teri(I)
kút: kutu(I)
por: poura(I)
szemét, üledék, szar: sara(I)

Társadalom:

város, település: urr(I: kaghak, K:polisz)
falu: күгү(I)
többsz.: urrukh(=állam) (I)
ország, uralom: urruságh(I)

út: utu(I,K)
ösvény, csapás: pruu, puru(I)
isten(?), ősapa: isatha(I)
hit, vallás: hara(I), vallásos: hatesi(I)
szellem: cháá(I)
diadal: di(gy?)evi, diadalmas (személy)di(gy?)evisi, diadalmas(dolog): di(gy?)evild(I)
ősapai, ősi, isteni(?): isathain(I), isztain(K)
törzsfőnök: athama(I,K) törzsfőnöki: athamaji(I)
tartományúr, herceg: ishán(I)
férfi, fiú(?): pigu(I)
szövetség: khalka(I)
szövetség, szövetkezés katonai értelmében: bir(I), biren(I) : szövetségben lenni
összefogás: subir(I)
„felebarát“: keltüdisi(I, lásd: Tizeszava)
ház: laka(I,K)
kapu: kapu(I)
vár, erődítmény: vara(I,K)
fal: bata(I)
ól: holu(I)
birtok: ker(I), birtokos: kerisi(I)
katona, harcos: urrkhes(I), urkhüsz(K)
had(sereg): hada(I)
földműves: szamthagh(I)
út: hutu(I,K)
uralkodó, király: urrusi(I)
juhász: hovesi(I)
íjász, vadász: vijesi(I)
szó, beszéd: szava(I,K)
szótár: szavajülemid, szavajületild(I)
tudás, ismeret: tonde(I)
kincs: küncse(I)
kegy: gi(gy?)evi(I), kegyes: gi(gy?)evisi(I)
bölc: büghücsi(I), bölcs, filozófus: büghücssegh(i)(I)
gazdag: boja(I), gazdagság: bojad(I)
munka: acsata, acsatad(I), dolgozni: acsatin(I), munkás, dolgozó: acsatagh, acsatesi(I)
munkaeszköz: acsatild(I)
kínai: chán(I)
örmény: haj(I)
örmények, Örményország: Hajkh(I)
perzsa: parszi(I)
görög: iun, görögök, Görögország: Iunkh(I)
Konstantinápoly: Konsztantinoszurr(I)
vásár: vásár(I)
kereskedő: táváresi(I), kereskedelem: távár(I)

ének: jenekh(I)
őr: wuri(I)
ország: würikh, würesi(I)
védelem: sant(I)
szövetség: bir(I), összefogás: subir(I)
jelszó, jel: élü(I)
előkelő: dorga(I)

Történelmi személyek:

Rutichun: legendabeli keleti hun király, Kína területén háborúzott (Kr. e. 6-5.sz.d.), később több nyugati hun vezér neve is: valószínű jelentése: kemény harcos

Balamír, Balambér (4.sz.d.): Welamabiri: kitartó, szilárd szövetséges

Gotekhjebiri:gót-hun származású vezér, Aetius ellen harcolt: a gótok szövetségese

Bendegúz, Attila apja: Bendeguzi: kiszámíthatatlanul gyors parittyva v. Bendeguzisi: u.a. vagy rajtaütő parittyás, parittyával rajtaütő.

Attila: Athira, jelentése atyácska. (az r helyetti l eltejedése vsz. mássalhangzó torzulás, vagy. a gót alak eltejedése. Gótul: Atila: atyácska

Buda: jelentése: főpap, v. megvilágosult. (v.ö. szanszkrit)

Tesviju: tűzes íj, keleti hun király 5.sz.d. végétől 6. szd. első negyedében. Bizánci görög interpr. gr.: Theseus

Kopibar: (Tesviju öccse) jól célzó. Esetleg összefügg a későbbi magyar „Koppány“ névvel.

Vallási, mondabeli személyek, fogalmak:

Asaraszúni(I): világot uraló nő, a világot szülő

Chunkh asarurrasagh(I): hunok világuralma

Azara(I):monda, Suchazara(I): szent monda, szent történet

Isechunkh athama(I):a hunok világot nemző őse

Asaront(I): A világ nemzése Isechunkh és Asaraszuni által

Asarfova(I): világfa

Igejibir(I): égi szövetség